

Biskup Pavol Hnilica, SJ a jeho poslanstvo. 70 rokov od tajnej biskupskej vysviacky

Beáta Katrebová Blehová

2. januára 2021 ✚ *História* ✚ *Slovenské osobnosti*

2. januára 1951 prijal jezuitský kňaz Pavol Hnilica z rúk apoštolského administrátora Rožňavskej diecézy, biskupa Róberta Pobožného, v pivničných priestoroch rožňavskej nemocnice tajnú biskupskú vysviacku. Jeho vysvätením sa zahájila tzv. jezuitská línia tajných biskupských vysviacok, ktoré mali zabezpečiť umlčanej Cirkvi na Slovensku v období komunistickej totality prežitie. Pavla Hnilicu preto právom možno nazvať biskupom umlčanej Cirkvi. Napriek jeho veľkým zásluhám, najmä o pád komunizmu vo východnej Európe, zostáva na Slovensku stále neznámou a aj nedocenenou osobnosťou.

Keď sa v septembri 1952 biskup Hnilica ocitol v Ríme ako utečenec z „komunistického raja“, jeho prvoradou úlohou bolo presvedčiť Svätú stolicu na čele s pápežom Piom XII. o správnosti jeho krokov. V marci 1954 predložil pápežovi a generálnemu predstavenému jezuitov Jeanovi Baptistovi Janssensovi niekoľkostostranovú správu, ktorej cieľom bolo jednak pravdivo a zasvätene informovať o prenasledovaní Katolíckej cirkvi a katolíkov komunistickým režimom v Československu, jednak dosiahnuť pochopenie Svätej stolice a zmiernenie váhavého postoja k tajným biskupským vysviackam.

Touto správou, ktorá neskôr vyšla knižne a bola preložená do niekoľkých svetových jazykov, Hnilica dosiahol faktické udelenie súhlasu Svätej stolice pre vznik a pôsobenie umlčanej cirkvi na Slovensku. Dôkazom toho bol dekrét z júla 1954, ktorý stanovil presné podmienky pre tajné vysviacky biskupov a zabezpečil tým nepretržitú *potestas ordinis*, čiže stav, keď na Slovensku v rovnakom čase mali byť tajne vysvätení aspoň dvaja biskupi. Udelenie mimoriadnych fakúlt sa uskutočnilo v takom rozsahu, aké dovtedy pápeži nikdy neudelili. Vo všeobecnosti predstavoval dekrét základ pre založenie štruktúry podzemnej cirkvi na Slovensku, a *de facto* zostal v platnosti až do pádu komunistického režimu.

Hnilicov zásadný antikomunizmus, ktorý bol charakteristický pre celé jeho pôsobenie v nedobrovoľnej emigrácii, mal skôr eschatologický, než praktický rozmer. Bol presvedčený, že komunizmus predstavuje „mystické telo satanovo“ a podľa tejto predstavy ho bolo možné poraziť len nadprirodzenými prostriedkami: apoštolátom, modlitbou, vernosťou Kristovi a v neposlednom rade aj mučeníctvom. Mal mimoriadne dobrý vzťah predovšetkým k dvom pápežom – Pavlovi VI. a Jánovi Pavlovi II. Počas II. vatikánskeho koncilu vystupoval najprv ako *peritus* (teologický poradca), po zverejnení jeho biskupskej vysviacky v máji 1964 už ako koncilový otec. V jednom z najpozoruhodnejších prejavov, ktoré odznali na II. vatikánskom koncile koncom septembra 1965 odsúdil „bezbožný ateizmus“ ako „najväčšiu chorobu“ ľudstva. V prejave zároveň navrhoval, aby sa do pripravovanej Schémy XIII, ktorá pojednávala o postavení Cirkvi v súčasnom svete (známejšia ako konštitúcia *Gaudium et Spes*) vložil odstavec o odsúdení komunistickej ideológie, čo sa nestalo. V tomto zmysle biskup Hnilica patril k prvým kritikom Schémy XIII, k jej neskorším kritikom patril kardinál Joseph Ratzinger – neskorší pápež Benedikt XVI.

Od ilegálneho úteku bol biskup Hnilica pod sústavným dohľadom komunistickej Štátnej bezpečnosti, ktorá špicľovala jeho najbližších príbuzných, viedla na neho obsiahly zväzok a nasadila na neho a jeho rodinu rozsiahlu sieť agentov-donášačov, ktorí ho pravidelne navštevovali a o stretnutiach podávali podrobné správy. Hnilicov koncilový prejav bol zásadným zlomom v nazeraní na jeho osobnosť zo strany ŠtB, keď sa z dovtedy „konštruktívnej“ osoby zmenil na „pochybnú osobu z radov emigrácie“. Stal sa *personou non grata* pre komunistický režim, dôkazom čoho bolo nielen sústavné špicľovanie, ale aj skutočnosť, že na vrchole tzv. Dubčekovej jari v júni 1968 nesmel pricestovať na Slovensko, aby sa zúčastnil pohrebu arcibiskupa Eduarda Nécseya, jeho osobného priateľa, a o sedemnášť rokov neskôr, v októbri 1985 sa nesmel zúčastniť ani pohrebu vlastnej matky a nepomohol ani jeho list prezidentovi Gustávovi Husákovi.

Napriek veľmi blízkeho vzťahu biskupa Hnilicu k pápežovi Pavlovi VI., ktorý biskupa považoval za „druhého apoštola Pavla“ a nechal si ním radiť v niektorých dôležitých cirkevných otázkach, bol Hnilica kritikom vatikánskej východnej politiky. Kritizoval najmä ústupky Svätej stolice voči komunistickým režimom počas zložitých rokovaní, ktoré zväčša žiadne zlepšenie situácie prenasledovanej Cirkvi nepriniesli.

Biskup Hnilica a Mons. Anton Botek odovzdávajú pápežovi Pavlovi VI. list, v ktorom sú zapísané modlitby a obety veriacich Slovákov v exile za obrátenie komunistov a na podporu prenasledovaných kresťanov v ich vlasti. Fotografia je z 13. júna 1966.

Zdroj: Archív biskupa Hnilicu

Mimoriadne vrúcny a priateľský vzťah mal Hnilica k pápežovi Jánovi Pavlovi II., či Karolovi Wojtyłovi, s ktorým sa poznal z obdobia koncilu, ako aj z jeho početných ciest do Poľska a s ktorým si tykal. Medzi ním a pápežom existuje obsiahla korešpondencia, ktorá sa netýkala výlučne záležitostí Slovenska, ale aj záležitostí Cirkvi vo svete. Biskup Hnilica sa osobne zasadzoval za otvorenie beatifikačného procesu pátra Pia a podobne bol za opätovné zavedenie modlitby k sv. Michalovi Archanjelovi, pretože bol presvedčený, že modlitba bola silnou zbraňou v boji proti bezbožnému komunizmu.

Veľkým prínosom v zápase s komunizmom bolo prakticky celé Hnilicovo dielo v zmysle fatimských zjavení zahájené početnými prednáškami, ako aj založením misionárskeho diela *Pro fratribus* v roku 1969.

V rovnomennom bulletine, ktorý sa v 80. rokoch tlačil v náklade milión výtlačkov v šiestich jazykoch, sa uverejňovali správy o prenasledovaní katolíkov za železnou oponou, čo československá Štátna bezpečnosť klasifikovala ako výsostne nepriateľský akt voči československému štátu. Bol neochvejným stúpencom myšlienky zasvätenia Ruska Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie a 24. marca 1984 ako turista odslúžil

nepozorovane akt zasvätenia v Uspenskom chráme v Kremli.

Po roku 1989 organizoval duchovnú a materiálnu pomoc Cirkvi za bývalou železnou oponou a v roku 1995 založil mariánske spoločenstvo *Pro Deo et fratribus* – Rodina Márie Spoluvykupiteľky.

V dnešných neľahkých časoch pandémie stojí za to pripomenúť si posolstvo biskupa Hnilicu, ktorý celý život veril, že akékoľvek zlo možno poraziť len nadprirodzenými prostriedkami. Niekedy sa totiž zdá, že práve na tieto prostriedky sa v dnešnom svete, a to aj v prostredí Katolíckej cirkvi, akosi zabúda.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/biskup-pavol-hnilica-sj-a-jeho-posolstvo-70-rokov-od-tajnej-biskupskej-vysviacky/>